

FORTEPIJANO NANNETTE STREICHER U GRADSKOME MUZEJU KORČULA

VILENA VRBANIĆ

*Knjižnica Muzičke akademije
Sveučilišta u Zagrebu
Trg Republike Hrvatske 12
10 000 ZAGREB*

UDK / UDC: 780.616.432:069(497.58 Korčula)

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/ygjwrcpody>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno / Received: 10. 10. 2021.

Prihvaćeno / Accepted: 24. 2. 2022.

Nacrtak

U Gradskome muzeju Korčula čuva se fortepijano, povijesni klavir s batićima u obliku krila, vrijednost i značenje kojega su višestruki ne samo u lokalnim i nacionalnim nego i u međunarodnim okvirima. Nastao je 1819. u cijenjenoj bečkoj radionici Nannette Streicher, a pripadao je Ivanu (Giovanniju) Boschiju (1821-1902), pokretaču glazbenog života Korčule, te njegovim nasljednicima. Kao takav pripada kulturnospomeničkoj baštini grada i otoka Korčule. Dragocjen je i zato što se u Hrvatskoj ubraja u mali broj sačuvanih primjeraka iz prve četvrtine 19. stoljeća te u još manji broj onih koji su restaurirani. Posebnost ovog povijesnog pri-

mjerka instrumenta s tipkama poslužila je kao poticaj za njegovo sustavno istraživanje u muzikološkom i kulturološkom kontekstu, koje se prvi put predstavlja u ovome radu.

Ključne riječi: Gradski muzej Korčula; fortepijano; Nannette Streicher; Ivan (Giovanni) Boschi; obitelj Boschi; primarni izvori; hrvatska glazbena kultura

Keywords: Korčula Town Museum; fortepiano; Nannette Streicher; Ivan (Giovanni) Boschi; the Boschi family; primary sources; Croatian musical culture

Uvod

Sa stajališta muzikologije glazbene instrumente može se smatrati jednim od ključnih primarnih izvora u proučavanju glazbene kulture određenog područja. Istraživanjem se otkrivaju detalji vezani uz njihov razvojni put, načela gradnje, kao i materijalne prilike, nastojanja i ukusi određene sredine, pojedinca (vlasnika) i/ili skupine. Instrumenti pridonose i rasvjetljavanju prakse muziciranja kakva se

njegovala u nekoj sredini, u ovome slučaju u gradu Korčuli. U ostavštini korčulanske obitelji Gabrielis još se u 16. stoljeću spominje čembalo (vjerojatno se radilo o virginalu ili spinetu).¹ U Gradskome muzeju Korčula,² smještenom u renesansnoj palači Ismaeli-Gabrielis na Trgu sv. Marka 1, čuva se fortepijano (njem. *Hammerklavier* ili *Hammerflügel*), povijesni klavir s batićima u obliku krila, vrijednost i značenje kojega su višestruki. Nastao je 1819. u radionici Nannette Streicher u Beču, a pripadao je Ivanu (Giovanniju) Boschiju (1821-1902) i njegovim nasljednicima. Ljubaznošću Marije Hajdić, ravnateljice Gradskog muzeja Korčula i voditeljice Zbirke muzikalija (u sklopu koje se fortepijano nalazi), pregledan je prilikom posjeta muzeju u siječnju 2018. U ovome su se radu istražili detalji o radionici iz koje je potekao, njegovu pristizanju u Korčulu i osobama koje su ondje na njemu muzicirale. Također, dovodeći ga u vezu s drugim primarnim izvorima, odnosno muzikalijama iz zbirke Ivana Boschija, nastojalo se razotkriti kakav se repertoar na njemu izvodio. Pritom se pokušalo ukazati na smjerove iz kojih su dolazili glazbeni utjecaji koji su oblikovali ovu sredinu i načine na koje su se prožimali.

Iz radionice Nannette Streicher: fortepijano u Gradskom muzeju Korčula

Austrijska radionica za izradu klavira *Nannette Streicher née Stein* (*Nannette Streicher djevojački Stein*) osnovana je 1802. godine, kada je Nannette (krštena kao Maria Anna) Stein Streicher (1769-1833), kći graditelja orgulja i klavira Johanna Andreasa Steina (1728-1792), počela graditi klavire odvojeno od svojeg brata Matthäusa Andreasa Steina (1776-1842). Naime, djeca Johanna Andreasa Steina 1794. su godine preselila očevu radionicu (osnovanu 1749) iz Augsburga u Beč, nastavljajući je voditi pod imenom *Geschwister Stein*. Graditeljica klavira, pijanistica i mezzosopranistica Nannette Stein 1794. se udala za pijanista, skladatelja i graditelja klavira Johanna Andreasa Streichera (1761-1833), koji joj se 1801. pridružio u radu.³ Njezina radionica uživala je ugled jedne od ponajboljih bečkih radionica za izradu klavira, na kojima su rado svirali skladatelji i virtuozi poput Carla Marije von Webera (1786-1926) i Ludwiga van Beethovena (1770-1827), a s kojima ju je povezivalo i blisko prijateljstvo. Klaviri su se odlikovali bečkim tipom mehanike, koju je u Augsburgu izumio otac graditeljice Johann Andreas Stein, a usavršio suprung Andreas Streicher, pa je tako njemačka mehanika postala bečkom. Opseg klavijature instrumenata sagrađenih između 1807. i 1823. bio je šest oktava (od F_1 do f_4) ili šest oktava i čista kvarta (od C_1 do f_4) te su najčešće imali četiri ili pet pe-

¹ Marija KRALJEVIĆ: Glazbena zbirka Boschi – iz glazbenog života Korčule u 19. stoljeću, *Godišnjak grada Korčule*, 2 (1997), 72.

² O Gradskome muzeju Korčula usp. Marija HAJDIĆ: Gradski muzej Korčula, *Hrvatska revija* (obnovljeni tečaj), 9 (2009) 2, 46-47.

³ Margaret CRANMER: Streicher, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 24, London: Oxford University Press, 2001, 569-570.

dala. Resila ih je iznimno visoka kvaliteta izrade koja je bila uzorom mnogim drugim graditeljima.⁴

Radionica je 1823. promijenila ime u *Nannette Streicher geb. Stein und Sohn* s obzirom na to da je partnerom postao Johann Baptist Streicher (1796-1871), sin Nannette i Johanna Andreasa Streichera. Nakon smrti roditelja 1833. uspješno ju je nastavio voditi pod imenom *Johann Baptist Streicher*. Na njegovim su klavirima muzicirali, među ostalima, Clara Schumann (1819-1896), Felix Mendelssohn (1809-1847) i Franz Liszt (1811-1886). Njegov sin Emil Streicher (1836-1916) naslijedio je radionicu 1857. godine. Dvije godine kasnije preimenovao ju je u *J. B. Streicher & Sohn* te ju je vodio do umirovljenja 1896. godine.⁵ Nakon toga su je preuzela braća Wilhelm (1860-1908), Ignaz (1861-1915) i Gustav Stingl (1868-1906), koja su od 1887. u Beču vodila radionicu za izradu klavira *Gebrüder Stingl*. Tu je radionicu 1935. preuzela bečka tvornica *Lauberger & Gloss*.

Instrumenti iz radionice *Nannette Streicher née Stein* reprezentativni su primjerci bečkih klavira svojega vremena. Čuvaju se u muzejima i zbirkama diljem Europe, primjerice u Zbirci glazbenih instrumenata Muzeja povijesti umjetnosti u Beču, Tehničkome muzeju u Beču, Zbirci glazbenih instrumenata Njemačkog nacionalnog muzeja u Nürnbergu, Muzeju glazbenih instrumenata Sveučilišta u Leipzigu, Goetheovu nacionalnome muzeju u Weimaru, Württemberskom zemaljskome muzeju u Stuttgartu, Muzeju Händel-Haus u Halleu, Povijesnome muzeju u Baselu, Povijesnome muzeju u Bernu, Muzeju glazbenih instrumenata Narodnog muzeja u Poznanju, Muzeju Sibelius u Turkuu i Zbirci glazbenih instrumenata Švedskog muzeja izvedbenih umjetnosti u Stockholmu.⁶

U Hrvatskoj pak jedini primjerak fortepijana iz radionice Nannete Streicher čuva se u Gradskome muzeju Korčula. Dimenzije su mu 126,5 × 248 × 90,5 cm. Njegov izduljeni korpus obložen je furnirom od orahovine, a odozdo je zatvoren smrekovim daskama. Postavljen je na tri noge kružnog presjeka koje su ukrašene mjedi (mesingom), a na završetcima imaju mala postolja. Prednje noge povezane su zaobljenom daskom. Poklopac koji zatvara korpus sastoji se od četiriju dijelova, od kojih su tri preklopna. Klavir ima drvenu konstrukciju, paralelne žice i bečki tip

⁴ Michael LATCHAM: *The Development of the Streicher Firm of Piano Builders under the Leadership of Nannette Streicher, 1792 to 1823*, u: Beatrix Darmstädter – Alfons Huber – Rudolf Hopfner (ur.): *Das Wiener Klavier bis 1850*, Tutzing: Hans Schneider, 2007, 47; Gerda WIESBAUER: *Eine vielseitige Künstlerin der Wiener Klassik. Nannette Streicher und ihr Umfeld*, u: Elena Ostleitner – Gabriele Dorffner (ur.): *»Ein unerschöpflicher Reichtum an Ideen ...« – Komponistinnen zur Zeit Mozarts*, Strasshof: Vier-Viertel-Verlag, 2006, 67-68.

⁵ Martha NOVAK CLINKSCALE: *Makers of the Piano 1820–1860*, sv. 2, New York: Oxford University Press, 1999, 365; Alexander RAUSCH: *Streicher, Familie, Oesterreichisches Musiklexikon Online*, <http://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_S/Streicher_Familie.xml> (pristup 8. 10. 2021).

⁶ Michael LATCHAM: *The Stringing, Scaling and Pitch of Hammerflügel Built in the Southern German and Viennese Traditions 1780–1820*, sv. 1, München – Salzburg: Musikverlag Katzbichler, 2000, xiii; M. NOVAK CLINKSCALE: *Makers of the Piano 1820–1860*, 365.

mehanike. Batići su obloženi kožom. Nosač prigušnica ukrašen je drvenom ogradicom. Na centralno ovješenoj liri nalazi se pet pedala: *forte*, dva moderatora, fagot i *una corda*.⁷ Stalak za note pravokutnog je oblika s horizontalnom prečkom po sredini. Donje tipke, dimenzija 2,1 × 13,5 cm, bijele su boje i obložene bjelokosti. Gornje su tipke, dimenzija 0,9 × 8,9 cm, crne s vrhovima od ebanovine. Opseg je klavijature od C₁ do f₄. Iznad nje nalazi se porculanska pločica romboidnog oblika koja nosi natpis »Nannette Streicher née Stein / a Vienne«. Prednja ploča iznad klavijature lijevo i desno od signature ukrašena je vegetabilnim motivima. Na glasnjači je tintom ispisano »W. 1389 / Nannette Streicher née Stein / a Vienne 1819«, upućujući na to da je klavir kao djelo broj 1389 nastao u radionici Nannette Streicher u Beču 1819. godine.⁸

Iz ostavštine (obitelji) Ivana Boschija: fortepijano Nannette Streicher i muzikalije

Korčulanska obitelj Boschi doselila se sa Sicilije početkom 18. stoljeća. Tijekom narednih dvaju stoljeća kroz sedam je generacija iznjedrila niz uvažениh članova – trgovce, posjednike, svećenike i pravnike. Boschijevi se prvi put spominju u Korčuli 1713. u dokumentu kojim Franjo Albertini izjavljuje da je od trgovca Antuna Boschija primio miraz za Brigidu, njegovu majku, kojom se oženio.⁹ Antun je Boschi sa suprugom Francescom imao sinove Paola, Angela (1706-1791), Gaspara (1718-1795) i Antona (umro 1799) te kćeri Katarinu i Brigidu. Obiteljska loza nastavila se preko Gaspara, koji je oženio Katarinu Bartulović. On je imao sina Antuna (1746-1829) te kćeri Franu (rođ. 1748), Jakicu (rođ. 1751), Brigidu (1753-1837) i Anu (rođ. 1756). Antun Boschi, Gasparov sin i Antunov unuk, imao je sa suprugom Katarinom Geričić desetero djece: kćeri Katinu (1774-1845), Veroniku (1776-1851), Vicu (1778-1816), Franu (rođ. 1780), Marijetu (rođ. 1786) i Anu (rođ. 1792) te sinove Gaspara (1783-1849), Vicka (1787-1796), Angela (Anđela; 1790-1854) i Grgura (1794-1854).¹⁰

Loza Boschi dalje se nastavila preko Angela Boschija, koji se oženio Jeronimom Ivanišević. Angelo i Jeronima imali su sinove Antonija (rođ. 1818) i Ivana (Giovannija; 1821-1902). Ivan Boschi imao je sinove Angela (1849-1854), Grgura (rođ. 1850), Stjepana (Stijepa; 1851-1896), Antuna (Tončeka; 1855-1928) i Ivana (rođ. 1858). Stjepan je imao kćer Franu (rođ. 1885) i sina Ivu (1889-1962).¹¹ Vođeni

⁷ M. LATCHAM: The development of the Streicher firm of piano builders under the leadership of Nannette Streicher, 69.

⁸ *Ibid.*, 65 i 67.

⁹ Alena FAZINIĆ: Obitelj Boschi i njena zbirka u Korčuli, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 21 (1980), 572-574.

¹⁰ *Ibid.*, 574-576.

¹¹ Za genealoško stablo obitelji Boschi usp. *Ibid.*, 575.

smislom za umjetnost i kulturu, Boschijevi su za svoju palaču u središtu Korčule (danas Prolaz Boschi) prikupili vrijedno gradivo i uspostavili knjižnicu, arhivu te zbirke muzikalija, umjetnina i starina. Livija Boschi Valentine (1927-2009) 1968. je godine prodala nekretnine, a pokretnu imovinu, tj. knjižnicu, arhivu i zbirke otkupili su Gradski muzej Korčula i Opatska riznica sv. Marka u Korčuli.¹²

Jedan od najvrjednijih sačuvanih artefakata iz ostavštine obitelji Boschi svakako je fortepijano Nannette Streicher, koji je Angelo Boschi (1849-1854) kupio za svojega sina Ivana (Giovannija; 1821-1902). Angelo je 1838. zamolio prijatelja u Zadru da mu pomogne pronaći adekvatan instrument kojim bi se služio njegov sin. Prijatelj mu je uskoro, početkom ožujka 1838. godine, odgovorio da nabavu klavira iz Beča otežava njegov transport, a i da se ne može kupiti za 150 fiorina koliko je Boschi naumio potrošiti, tim više što bi troškovi prijevoza stajali barem 50 fiorina. Preporučio mu je stoga da od pukovnika Bonipertija, zeta Zadrana Alberta Pellegrinija, otkupi kvalitetan klavir koji je izrađen u jednoj od najpoznatijih bečkih radionica.

Iako se ne zna je li Angelo Boschi kupio Bonipertijev klavir, poznato je da je 1839. u posjed obitelji došao klavir iz radionice Nannette Streicher o kojemu je ovdje riječ. Tada je očito bio već rabljeni instrument. Od Beča do Zadra dopremila ga je kočija, a zatim je nastavio brodom do Korčule.¹³

Doprema klavira Ivanu je Boschiju omogućila da u salonu svoje palače izvodi raznovrsan glazbeni repertoar.¹⁴ O tome svjedoči Zbirka muzikalija u Gradskome muzeju Korčula, koja najvećim dijelom sadrži gradivo iz njegova vlasništva. Zbirka se sastoji od rukopisnih i tiskanih muzikalija koje pružaju uvid u širinu Boschijevih glazbenih interesa i njegovu predanost bavljenju glazbom. Ona potvrđuje da je bio glazbeno dobro obrazovan te materijalno u iznimno povoljnim prilikama kad ih je mogao nabaviti u tolikom broju. Važna je i zato što pruža izravan i detaljan uvid u repertoar koji se mogao izvoditi na klaviru Nannette Streicher. Najveći

¹² *Ibid.*, 572.

¹³ Cvito FISKOVIĆ: Kazališne i glazbene priredbe u Korčuli u XIX stoljeću, *Dani Hvarskog kazališta*, 1 (1975), 147-148. Isto i u: Cvito FISKOVIĆ: Kazališne i glazbene priredbe u Korčuli u XIX stoljeću, *Mogućnosti*, 22 (1975) 1, 20.

¹⁴ Osim klavira, Boschi je svirao i orgulje u korčulanskoj katedrali sv. Marka. Orgulje na kojima je muzicirao sagradio je 1800. venecijanski orguljar Gaetano Moscatelli (1765-1822), sin i učenik Domenica Moscatellija (oko 1744. – oko 1788). Bile su to velike osamstopne orgulje mletačko-dalmatinskog tipa, s manualom s 20 registara i pedalnom klavijaturom s trima registrima. Ovo su zasad najveće poznate orgulje Gaetana Moscatellija, građene prema načelima Petra Nakića. Godine 1850. popravljao ih je tršćanski orguljar i orguljaš Karl Hesse, s kojim se Boschi oko toga i dopisivao. Za Boschijeva života korčulanska katedrala dobila je nove orgulje. Instrument mletačko-dalmatinskog tipa 1883. je sagradio mletački orguljar Pietro Bazzani. Godine 1962. zagrebački orguljar Milan Majdak (1897-1984) izmijenio ih je i preuredio. Danas su u vrlo lošem stanju i na rubu svirljivosti. Usp. Ladislav ŠABAN: Povijesne orgulje kao kulturna baština Dalmacije, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 21 (1980), 562-563; Mirko JANKOV: Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija, *Godišnjak grada Korčule*, 13 (2010), 132.

dio muzikalija namijenjen je klaviru, eventualno uz pratnju nekog melodijskog instrumenta (najčešće klarineta), te orguljama solo, odnosno orguljama kao pratnji vokalnih solista ili manjeg ansambla. Skladbe za klavir Boschi je birao kako bi muzicirao u svojem domu ili na javnim priredbama. Dok su skladbe za klavir svjetovnog karaktera, skladbe za orgulje crkvenog su karaktera, a služile su potrebama katedralne crkve. Boschi ih je izvodio kao katedralni orguljaš prilikom mise ili drugih liturgijskih obreda.¹⁵ Ova zbirka stoga ne donosi samo detalje o muziciranju jedne osobe ili obitelji nego i o svjetovnom (salonskom) i crkvenom muziciranju u gradu Korčuli, čijem je razvoju snažno pridonio Ivan Boschi, približavajući glazbenu kulturu Korčule onoj kakva je vladala u drugim (većim) dalmatinskim središtima poput Zadra, Trogira, Splita i Dubrovnika.

Zbirka sadrži brojne vježbenice teorijskog ili praktično-tehničkog karaktera u obliku tiskanih izdanja, ali i rukopisnih svezaka, odnosno prijepisa. Boschijevo ime često je zapisano na notama, i to u dvoznačnom smislu. Većinom se radi o signaturi kojom su označene muzikalije u njegovu vlasništvu, ali i neke u kojima se sam okušao kao skladatelj ili priređivač. Među Boschijevim djelima ističe se *Sonata a 4 Mani / Per il / Piano Forte*. Riječ je o dvostavačnoj skladbi koja je namijenjena dvama sviračima, odnosno klaviru četveroručno. Zanimljiva je i njegova *Sinfonia di B.*, očito čistopisna verzija u kojoj oznaka *di B* u naslovu vjerojatno podrazumijeva Boschija kao autora. Boschi je u svojim radovima također nastojao oponašati oblike salonske plesne glazbe (*Polonesa composta da G. Boschi / ridotta per organo*), očitujući težnju prema tomu da i Korčula dobije svoju koračnicu kojom bi se uzdizao narodni duh (*Marcia nazionale curcolana* za klavir), no ponekad bi koračnicama davao i jednostavne naslove, primjerice *Larghetto* i *Andante mosso*.¹⁶ Osim skladateljskih pokušaja ističu se i Boschijeva nastojanja da u svoju sredinu unese duh kulture i prakse kakva je bila prisutna na drugoj obali Jadrana. Neka notna izdanja nabavljao je uz pomoć prijatelja iz Italije, odnosno kanonika katedralne crkve.¹⁷

Među orguljskom literaturom osobito su zanimljive skladbe iz rukopisne *Orguljske knjižice I*. Riječ je o ostvarenjima nepoznatih autora s kraja 18. i početka 19. stoljeća.¹⁸ Druga važna orguljska knjižica jest ona Tommasa Restija (oko 1770-1830). Ovaj talijanski glazbenik, rodom iz Leccea i školovan u Napulju, od 1791. do 1824. djelovao je u Dubrovniku kao pjevač, violinist, orguljaš, dirigent i skladatelj; od 1824. do 1826. u Zadru (možda kao orguljaš u katedrali te pjevač u zboru), a od

¹⁵ Ljerka OČIĆ – Mirko JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, Zagreb: Društvo za promicanje orguljske glazbene umjetnosti Franjo Dugan, 2008, 9; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 127.

¹⁶ M. KRALJEVIĆ: *Glazbena zbirka Boschi – iz glazbenog života Korčule u 19. stoljeću*, 74.

¹⁷ Lj. OČIĆ – M. JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, 10; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 127-128.

¹⁸ Lj. OČIĆ – M. JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, 14; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 141-142.

1826. do 1829. u Splitu kao katedralni orguljaš i kapelnik.¹⁹ U zbirci se čuva i orguljska koračnica diplomatskoga naslova *Feste a Badia / Marcia Religiosa / per Organo / All organista / Sig. Giovanni Boschi* Giovannija Sandolija. Posvećena je upravo Ivanu Boschiju, a izvodila se u franjevačkoj crkvi na otoku Badiji prilikom zavjetnih slavlja (*fešta*).²⁰ Među misama ističu se *Messa solenne* i *Messa instrumentata No. II / a 3 voci* Giovannija Cigale (1805-1857). Taj skladatelj, rodom iz Padove, stupio je 1827. na mjesto čembalista i voditelja zbora u zadarskome kazalištu Teatro Nobile, a 1836. preuzeo je mjesto kapelnika katedrale sv. Stošije.²¹ Sačuvane su i Cigaline skladbe *Marcia per il Piano Forte* te *Pastorale per Piano Forte ed Organo*. Na orguljama ili klaviru mogla se izvoditi i *Sonatina Per l'Organo O' Clavicembalo* Giulija Martinellija.²²

U zbirci se čuva raznovrsna glazba plesnog karaktera (kontradanca, kvadrilja, valcer, galop, polka, poloneza, mazurka), koja ukazuje na Boschijevo poznavanje plesne kulture sredine 19. stoljeća.²³ Značajni dio zbirke čine ulomci iz opera tada omiljenih skladatelja kao što su Giuseppe Verdi (1813-1901), Gioachino Rossini (1792-1868), Vincenzo Bellini (1801-1835), Gaetano Donizetti (1797-1848) i Jacques Offenbach (1819-1880).²⁴ Ove muzikalije svjedoče o tome da je Boschi pratio suvremenu opernu produkciju te na klaviru izvodio ulomke iz operne literature. Ulomci iz opernih arija često su se priređivali za klavir na način potpurija (franc. *pot-pourri*) – nekoliko omiljenih melodija bilo je ujedinjeno u jednu skladbu. Iako je riječ o laganoj, pamtljivoj glazbi, važna je njezina društveno-odgojna uloga jer se u 19. stoljeću upravo na taj način njegovala glazbena kultura u europskim građanskim salonima.²⁵ Manji dio muzikalija u glazbenom arhivu Muzeja grada Korčule 1985. je godine popisao Stanislav Tuksar.²⁶ Marija Hajdić popisivala ih je od 1995. do 2000. godine, načinivši naposljetku njihov cjelovit popis.²⁷

¹⁹ Katica BURIC: Glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 7 = knj. 455 (2005), 109.

²⁰ Lj. OČIĆ – M. JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, 15; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 142-143. Vrijedilo bi istražiti povijest instrumenta koji je Boschiju stajao na raspolaganju u badijskoj samostanskoj crkvi.

²¹ K. BURIC: Glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća, 71-74.

²² Lj. OČIĆ – M. JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, 14-15; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 142-143.

²³ M. KRALJEVIĆ: Glazbena zbirka Boschi – iz glazbenog života Korčule u 19. stoljeću, 80-84.

²⁴ *Ibid.*, 76-77.

²⁵ Lj. OČIĆ – M. JANKOV (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, 10; M. JANKOV: *Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschija*, 128.

²⁶ Stanislav TUKSAR: *Muzikalije u glazbenom arhivu Muzeja grada Korčule*, strojopis, s. 1., 1985, inventarna knjiga INV-39 KOm. <<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=11145>> (pristup 8. 10. 2021).

²⁷ Marija HAJDIĆ: *Popis muzikalija u Muzeju grada Korčule*, Korčula, 2001, rukopis u Gradskome muzeju Korčula. Zahvaljujem Mariji Hajdić na njegovu ustupanju.

Fortepijano Nannette Streicher nakon Ivana Boschija

Stjepan (Stijepo) Boschi (1851-1896), sin Ivana Boschija, također se bavio glazbom. Bio je učitelj glazbe u korčulanskoj školi, dirigent, orguljaš te je svirao klavir, zasigurno upravo onaj koji je naslijedio od oca. Jedan je od osnivača Korčulansko-ga pjevačkog društva Sv. Cecilija (osnovano 1883). Stjepanov brat Antun (Tonček; 1855-1928) sakupljao je starine i umjetnine. Do njegove je smrti palača Boschi, u kojoj je bio i fortelijano, bila otvorena za javnost, o čemu svjedoči *Knjižica utisaka*, u koju su posjetitelji od 1911. do 1927. upisivali svoje dojmove.²⁸

Kao što se već spomenulo, knjižnicu, arhivu i zbirke obitelji Boschi 1968. su godine otkupili Gradski muzej Korčula i Opatska riznica sv. Marka u Korčuli. U inventarnoj knjizi iz 1976. Alena Fazinić, tadašnja ravnateljica Gradskog muzeja Korčula, zapisala je: »Klavir – tamno smeđe politirano. Tri okrugle jake noge izrađene djelomičnom pozlatom (poput stupova) nose trup klavira glatkih strana i poklopca, krilo vrlo izduženo. Crno bijela klavijatura, iznad nje je na bjelokosnoj ploči u obliku romba natpis Nanette [sic] Streicher a Vienna. Okvir ploče metalom pozlaćen kao i dvije cvjetne vitice sa strana. Pet pedala iza kojih je dekorativna drvena lira.«²⁹ Klavir je 29. siječnja 1975. godine – tijekom projekta evidencije orgulja u Hrvatskoj pod vodstvom Ladislava Šabana – evidentirao Božidar Grga.³⁰

Nagrizen zubom vremena, klavir je dospio u vrlo loše stanje te naposljetku nije ni bio u svirnom stanju. Kućište je s obzirom na starost bilo relativno dobro očuvano, ali su ga napali drvotočci. Mehanika je bila oštećena, a žice su korodirale i popucale. Prigušnice su dobrim dijelom bile potrgane i pogubljene. Koža je na batićima otvrdnula, a pust su pojeli moljci. Oblozi s nekih donjih tipaka otpali su. Ipak, i kao takav bio je u Hrvatskoj jedan od rijetkih primjeraka iz prve četvrtine 19. stoljeća koji su sačuvani uglavnom u izvornom stanju. Njegova pažljiva i stručna restauracija, za koju je inicijativa pokrenuta još 2000. godine, bila je nužna. Mehaniku i akustički ustroj 2019. je godine restaurirao restaurator klavira Zlatko Pavlinić u radionici Atelier Pavlinić u Bestovju kod Svete Nedelje. Drvene dijelove restaurirao je Mihovil Depolo, drvodjeljski tehničar-restaurator i muzejski preparator, vlasnik obrta Restauriranje Depolo u Korčuli.³¹

Još prije restauracije klavira, točnije u studenome 2017, započela je obnova palače Ismaeli-Gabrielis.³² Po završetku njezine obnove sredinom 2021. godine klavir se vratio u stalni postav Gradskog muzeja Korčula. Izložen je kao dio salona

²⁸ Knjižica se čuva u Gradskome muzeju Korčula. Zahvaljujem Mariji Hajdić na uvidu u njezin sadržaj.

²⁹ Zahvaljujem Mariji Hajdić na uvidu u inventarnu knjigu.

³⁰ Podatci iz rukopisne dokumentacije Božidara Grge u privatnom vlasništvu obitelji u Šibeniku.

³¹ Restauracija klavira *Streicher* bila je poticaj Zlatku Pavliniću i Mihovilu Depolu za izradu prvog korčulanskog čembala, koji je dovršen 2021. Instrument je u privatnom vlasništvu.

³² Za vrijeme obnove palače Ismaeli-Gabrielis klavir je zajedno s drugim muzejskim gradivom preseljen u manirističku palaču Arneri (Ulica Rafa Arneri). Bio je smješten u izložbenoj dvorani.

Boschi, ambijentalno postavljenog na drugom katu palače Ismaeli-Gabrielis. Iz salona obitelji Boschi izloženi su i stilski namještaj, knjižnica, slike i uporabni predmeti. Budući da je fortepijano restauriran, na njemu bi se mogla izvoditi klavirska i komorna glazba 19. stoljeća, dakako i ona iz Zbirke muzikalija Ivana Boschija. Na taj bi način, uz onu muzejsku, ovaj instrument mogao dobiti istaknutu ulogu i u suvremenom koncertnom životu Korčule.

Zaključak

Na temelju iznesenih podataka možemo zaključiti da fortepijano Nannette Streicher nedvojbeno pripada najvrjednijim primjercima fortepijana nastalim krajem 18. i u prvoj trećini 19. stoljeća koji se čuvaju u fundusima hrvatskih muzeja. Među takva ostvarenja, važna ne samo u regionalnim i nacionalnim nego i u međunarodnim okvirima, mogu se ubrojiti i fortepijana Antona Waltera (Kulturno-povijesni muzej Dubrovačkih muzeja, oko 1790),³³ Michaela Rosenbergera (Gradski muzej Varaždin, oko 1810)³⁴ te Conrada Grafa (Dvor Trakošćan, 1835; Muzej Slavonije u Osijeku, 1838. ili 1839).³⁵ To su zasad jedini poznati i sačuvani primjerci ovih graditelja u Hrvatskoj. Zajedničko im je da potječu iz Beča,³⁶ najvećeg i najvažnijeg europskog središta za izradu instrumenata s tipkama tijekom cijelog 19. stoljeća, koji je snažno utjecao na glazbeni i kulturni život hrvatskih zemalja. Četiri su restaurirana: *Walter*, *Rosenberger*, *Streicher* i *Graf* u dvoru Trakošćan. Uz *Streichera*, još dva imaju naglašenu kulturološku vrijednost s obzirom na prijašnje vlasnike: *Walter* je možda bio u vlasništvu glazbenice i pjesnikinje Jelene Pucić-Sorkočević (1784-1865), a trakošćanski *Graf* pripadao je velikaškoj obitelji Drašković.

Ti su klaviri bili znatno tiši od današnjih, ali dovoljno glasni da zadovolje akustiku manjeg prostora za koji su bili predviđeni. Kako su se glazbenici sve više orijentirali prema većem prostoru i većem broju slušatelja, tako su se i od graditelja zahtijevali iskoraci u gradnji. Ojačavanjem drvene konstrukcije željeznim potpornjem, potom željeznom konstrukcijom s jednom ili više greda, a onda i metalnom konstrukcijom s kompaktnim željeznim okvirom; križanjem i postavljanjem

³³ Vedrana GJUKIĆ-BENDER: *Fortepijano iz zbirke Kulturno-povijesnog muzeja – Dubrovački muzeji*, Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2012; Vedrana GJUKIĆ-BENDER: *Fortepijano Antona Waltera u Dubrovačkim muzejima*, *Muzeologija*, 51 (2014), 208-217. Zvuk Walterova fortepijana zabilježen je na CD-u *Hrvatski skladatelji i njihovi suvremenici na Walterovom fortepijano iz Kneževa doora u Dubrovniku*, izvodi: Ivana Jelača, Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2018.

³⁴ Vilena VRBANIĆ: *Instrumenti s tipkama iz fundusa Gradskog muzeja Varaždin*, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 29 (2018), 136-139.

³⁵ Vilena VRBANIĆ: *Instrumenti s tipkama iz fundusa Muzeja Slavonije u Osijeku*, *Osječki zbornik*, 35 (2020), 121-122.

³⁶ Vrijedan primjerak ove vrste nastao na domaćem terenu fortepijano je riječkoga graditelja Giuseppea Barage (Muzej za umjetnost i obrt, oko 1810). Usp. Vilena VRBANIĆ: *Instrumenti s tipkama iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu*, *Arti musices*, 42 (2011) 2, 152-154.

debljih žica, razvojem engleske mehanike (u kojoj je posljednja kvalitativna promjena bila izum dvostruke repeticije), povećanjem opsega klavijature (najčešće na sedam oktava – od A_2 do a_4 – ili sedam oktava i malu tercu – od A_2 do c_5) te ustaljivanjem broja pedala (na dva ili tri – desni *forte*, srednji *sostenuto*, lijevi *una corda*), od otprilike druge trećine 19. stoljeća pa do 1870-ih klavir je nastavio svoj razvojni put do tonski i mehanički ujednačenog instrumenta kakav nam je danas poznat.

Istraživanje ovih instrumenata u hrvatskim muzejima prilog je istraživanju primarnih glazbenih izvora i hrvatske glazbene kulture, a svaka pojedina lokacija proširuje spoznaje o tome koliko je glazba bila prisutna i u svakodnevnom životu i u posebnim prilikama kako pojedinaca tako i sredina u kojima su oni djelovali. Naime, iako su njegov sastavni dio, instrumenti se mogu odvojiti od povijesti glazbenog života nekoga grada i samostalno razmatrati. Kad im se pridoda i sadržaj glazbovanja na pojedinim lokacijama i u konkretnim slučajevima, dakle podatci o glazbenicima, repertoaru i recepciji, dobiva se cjelovitija slika lokalne glazbene kulture. Upravo se na taj način nastojao sagledati fortepijano *Streicher* u Gradskom muzeju Korčula. Svaki je njegov segment izuzetan te se u ovome radu prvi put istražio u muzikološkom i kulturološkom kontekstu. Istražile su se sljedeće točke: vrhunska radionica u kojoj je izrađen – ona Nannette Streicher, glazbenici koji su na njemu svirali – Ivan Boschi i njegovi nasljednici, lokacija na kojoj se svirao – palača obitelji Boschi u Korčuli, repertoar – muzikalije iz vlasništva Ivana Boschija, sadašnje stanje – restauriran je i izložen u stalnom postavu u obnovljenoj palači Ismaeli-Gabrielis. Na taj način ovaj instrument, star više od dvije stotine godina, ne pruža samo opipljivu i čvrstu vezu s prošlošću nego i uživa u mirnoj sadašnjosti te ima sve preduvjete za sretnu budućnost. Ovim će radom, nadajmo se, nevelik, ali važan krug zainteresiranih proučavatelja steći preduvjet za bolje upoznavanje s njegovom vrijednošću i karakteristikama.

LITERATURA:

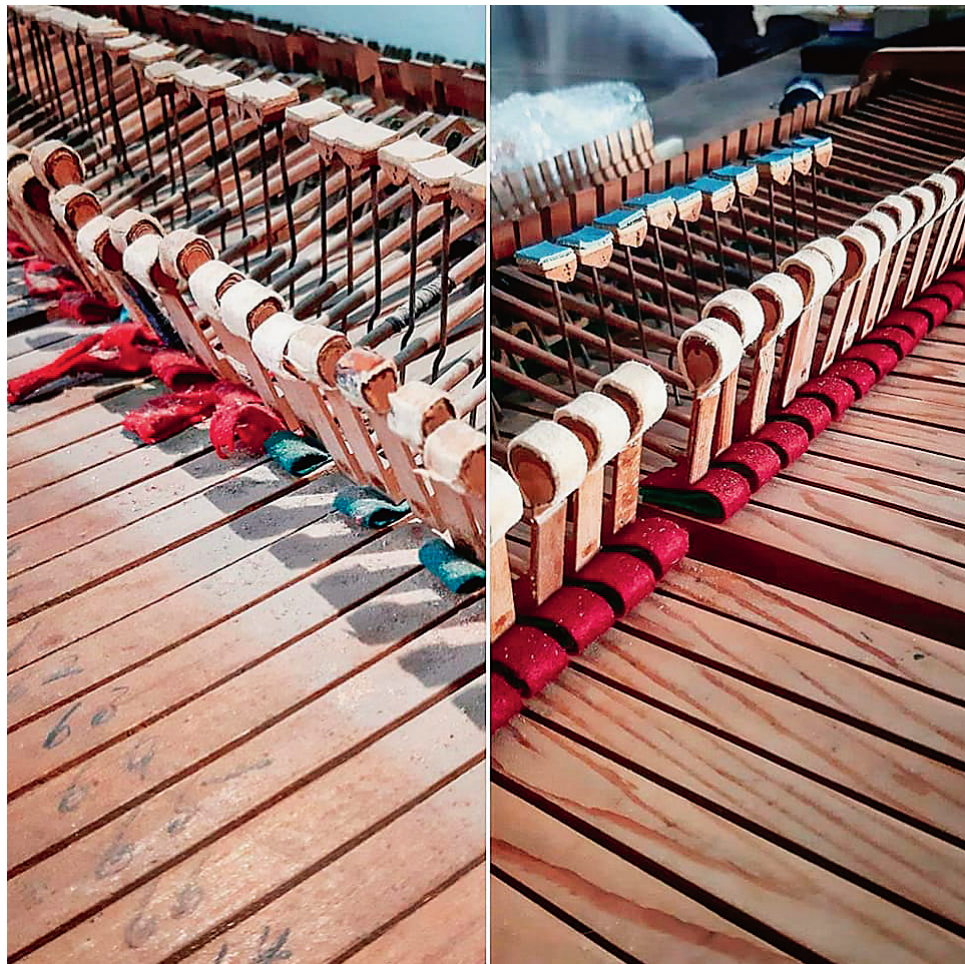
- BURIĆ, Katica: Glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 7 = knj.455 (2005), 37-193.
- CRANMER, Margaret: *Streicher*, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 24, London: Oxford University Press, 2001, 569-570.
- FAZINIĆ, Alena: Obitelj Boschi i njena zbirka u Korčuli, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 21 (1980), 572-610.
- FISKOVIĆ, Cvito: Kazališne i glazbene priredbe u Korčuli u XIX stoljeću, *Dani Hvarskog kazališta*, 1 (1975), 123-201.
- FISKOVIĆ, Cvito: Kazališne i glazbene priredbe u Korčuli u XIX stoljeću, *Mogućnosti*, 22 (1975) 1, 1-62.
- GJUKIĆ-BENDER, Vedrana: *Fortepijano iz zbirke Kulturno-povijesnog muzeja – Dubrovački muzeji*, Dubrovnik: Dubrovački muzeji, 2012.

- GJUKIĆ-BENDER, Vedrana: Fortepijano Antona Waltera u Dubrovačkim muzejima, *Muzeologija*, 51 (2014), 208-217.
- HAJDIĆ, Marija: Gradski muzej Korčula, *Hrvatska revija* (obnovljeni tečaj), 9 (2009) 2, 46-50.
- HAJDIĆ, Marija: *Popis muzikalija u Muzeju grada Korčule*, Korčula, 2001, rukopis u Gradskom muzeju Korčula.
- JANKOV, Mirko: Orguljska baština grada Korčule iz Zbirke Giovannija Boschia, *Godišnjak grada Korčule*, 13 (2010), 125-144.
- KRALJEVIĆ, Marija: Glazbena zbirka Boschi – iz glazbenog života Korčule u 19. stoljeću, *Godišnjak grada Korčule*, 2 (1997), 71-92.
- LATCHAM, Michael: *The Stringing, Scaling and Pitch of Hammerflügel Built in the Southern German and Viennese Traditions 1780–1820*, sv. 1, München – Salzburg: Musikverlag Katzbichler, 2000.
- LATCHAM, Michael: The Development of the Streicher Firm of Piano Builders under the Leadership of Nannette Streicher, 1792 to 1823, u: Beatrix Darmstädter – Alfons Huber – Rudolf Hopfner (ur.): *Das Wiener Klavier bis 1850*, Tutzing: Hans Schneider, 2007, 43-71.
- NOVAK CLINKSCALE, Martha: *Makers of the Piano 1820–1860*, sv. 2, New York: Oxford University Press, 1999.
- OČIĆ, Ljerka – JANKOV, Mirko (ur.): *Orguljska baština grada Korčule: iz ostavštine obitelji Boschi*, Zagreb: Društvo za promicanje orguljske glazbene umjetnosti Franjo Dugan, 2008.
- RAUSCH, Alexander: Streicher, Familie, *Oesterreichisches Musiklexikon Online*, <http://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_S/Streicher_Familie.xml> (pristup 8. 10. 2021).
- ŠABAN, Ladislav: Povijesne orgulje kao kulturna baština Dalmacije, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 21 (1980), 555-571.
- ŠABAN, Ladislav: Doprinos trojice Moscatella orguljarstvu u Dalmaciji, *Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 21 (1974), 217-260.
- TUKSAR, Stanislav: *Muzikalije u glazbenom arhivu Muzeja grada Korčule*, strojopis, s. l., 1985, inventarna knjiga INV-39 KOm, <<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=11145>> (pristup 8. 10. 2021).
- VRBANIĆ, Vilena: Instrumenti s tipkama iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, *Arti musices*, 42 (2011) 2, 135-174.
- VRBANIĆ, Vilena: Instrumenti s tipkama iz fundusa Muzeja Slavonije u Osijeku, *Osječki zbornik*, 35 (2020), 117-132.
- VRBANIĆ, Vilena: Instrumenti s tipkama iz fundusa Gradskog muzeja Varaždin, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 29 (2018), 129-177.
- WIESBAUER, Gerda: Eine vielseitige Künstlerin der Wiener Klassik. Nannette Streicher und ihr Umfeld, u: Elena Ostleitner – Gabriele Dorffner (ur.): *»Ein unerschöpflicher Reichtum an Ideen ...« – Komponistinnen zur Zeit Mozarts*, Strasshof: Vier-Viertel-Verlag, 2006, 63-71.

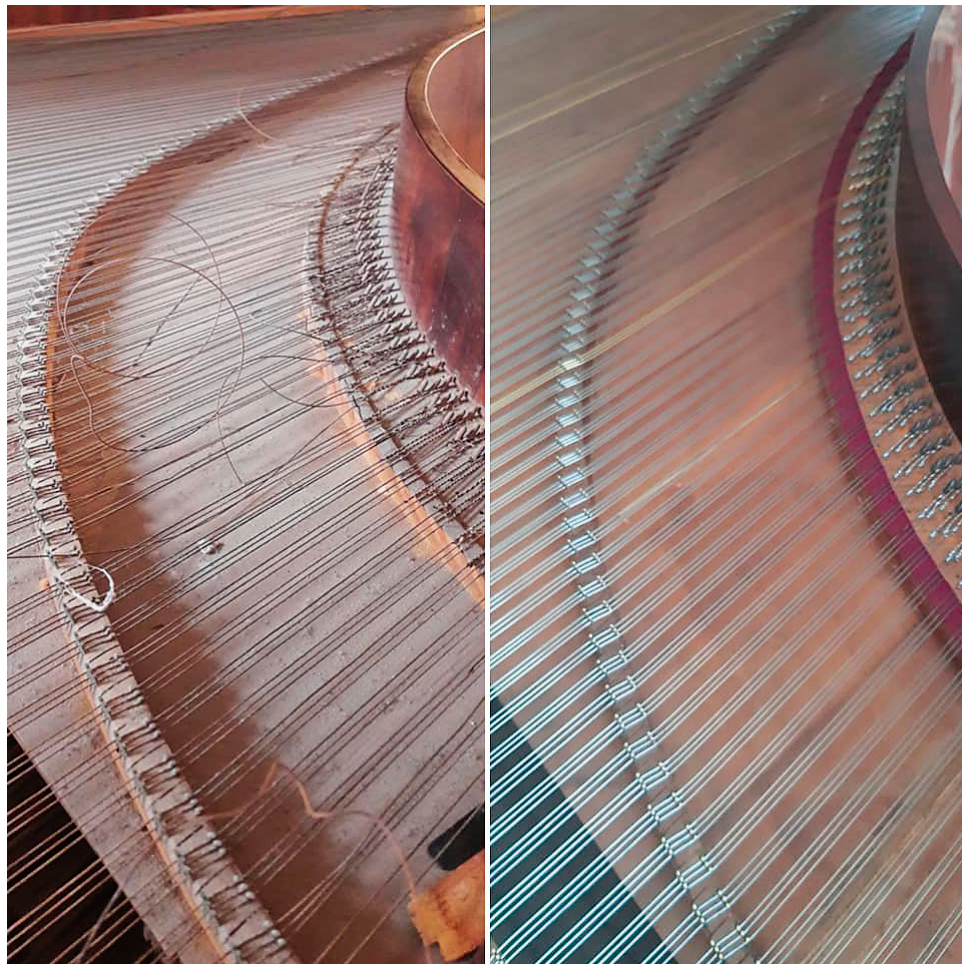
PRILOZI:

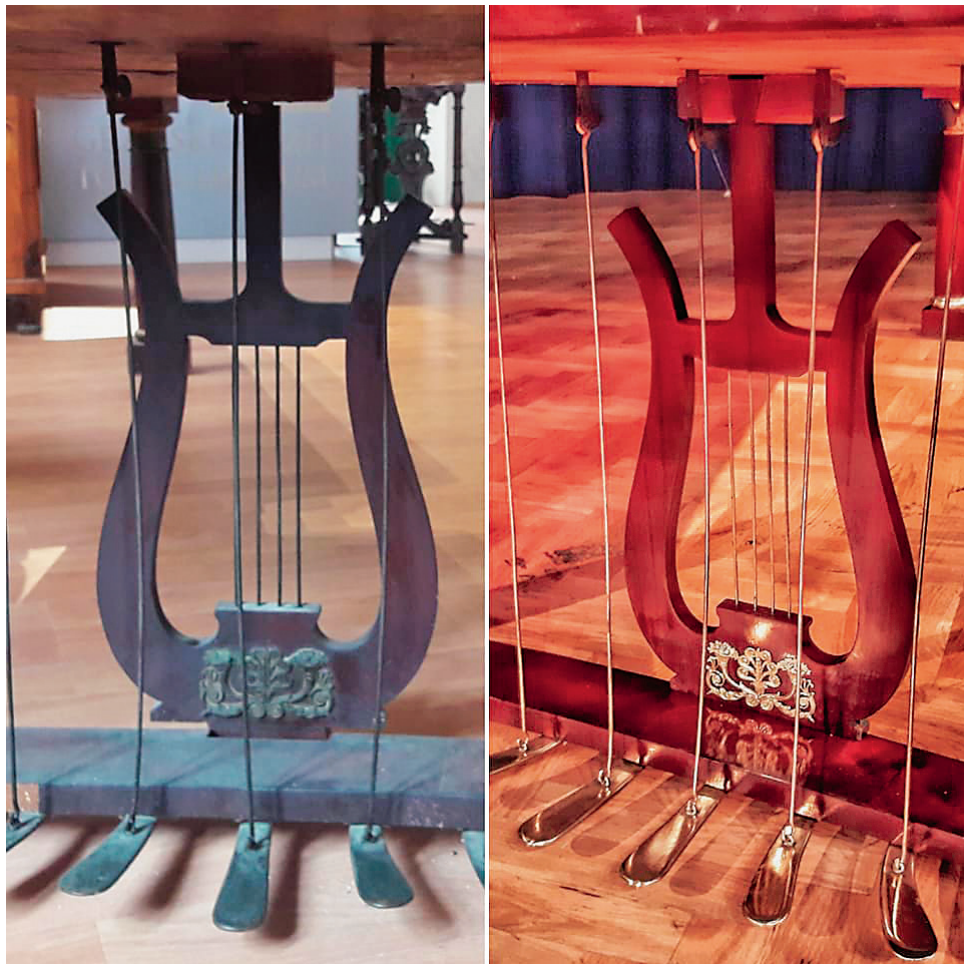
Slike 1 i 2: Detalji klavira prije i poslije restauracije: klavijatura (foto Kristijan Nakić).
Sve su slike objavljene uz dopuštenje Gradskoga muzeja Korčula.

Slika 3: Detalji klavira prije i poslije restauracije: batići
(foto Zlatko Pavlinić, u vlasništvu Ateliera Pavlinić).

Slika 4: Detalji klavira prije i poslije restauracije: žice
(foto Zlatko Pavlinić, u vlasništvu Ateliera Pavlinić).

**Slika 5: Detalji klavira prije i poslije restauracije: lira s pet pedala
(foto Zlatko Pavlinić, u vlasništvu Ateliera Pavlinić).**

Slika 6a i 6b: Restaurirani klavir Nannette Streicher u Gradskome muzeju Korčula (foto Kristijan Nakić).

*Summary*NANNETTE STREICHER'S FORTEPIANO
IN THE KORČULA TOWN MUSEUM

The Korčula Town Museum houses a fortepiano, a historic wing-shaped piano with hammers of great significance. It was produced in Nannette Streicher's workshop in Vienna in 1819 under number 1319. Angelo Boschi (1790-1854) bought it in 1839 for his son Ivan (Giovanni; 1821-1902), who used it to perform a diverse musical repertoire in the salon of the family palace in Korčula. This is evidenced by the Collection of Music Materials in the Korčula Town Museum, which, for the most part, consists of music owned by Ivan Boschi. The Collection includes, among others, numerous piano exercises, sonatas, opera excerpts, dance and chamber music, as well as Boschi's own compositions. It confirms that Boschi was conversant with current music trends, his role in the development of musical life of Korčula, and his desire to introduce and bring closer the culture and practice present on the other side of the Adriatic. Nannette Streicher's fortepiano is notable not only for being one of the few preserved fortepianos from the first quarter of the 19th century in Croatia, but one of the few that have been restored (which was done in 2019). For now, it is the only known Nannette Streicher instrument in Croatia. It can be considered as one of the most valuable fortepianos made at the end of the 18th and the first third of the 19th century that are kept in the holdings of Croatian museums, alongside fortepianos made by Anton Walter (Cultural History Museum of Dubrovnik Museums, c. 1790), Michael Rosenberger (Varaždin City Museum, c. 1810), and Conrad Graf (Castle Trakošćan, 1835; Museum of Slavonia in Osijek, 1838 or 1839). This paper presents the first systematic analysis of the instrument in musicological and cultural contexts.